

Лекція
Законодавельство
України
“ Про охорону праці”

Охорона праці - це система

- правових**
 - соціально-економічних**
 - організаційно-технічних**
 - санітарно-гігієнічних**
 - лікувально-профілактичних**
- заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності.**

Ключові принципи та цілі політики

- **Забезпечення безпеки та охорони здоров'я всіх працівників**
- **Виконання нормативно-правових актів, колективного договору, профілактичних планів**
- **Активна участь в усіх елементах управління охороною праці робітників**
- **Безперервне удосконалення СУОП**

Основні завдання СУОП

Професійний добір для працівників, які виконують роботи підвищеної небезпеки, з урахуванням стану здоров'я та психофізичних показників

Навчання та пропаганда знань з охорони праці

Безпечний стан обладнання

Безпечний стан технологічних процесів

Безпечний стан будівель та споруд

Забезпечення нормативних санітарно-гігієнічних умов праці

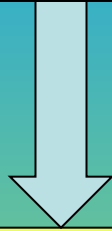
Наявність засобів індивідуального захисту

Оптимальний режим праці та відпочинку

Лікувально-профілактичне обслуговування працюючих

Санітарно-побутове обслуговування

Професійний добір для працівників, які виконують роботи підвищеної небезпеки, з урахуванням стану здоров'я та психофізіологічних показників

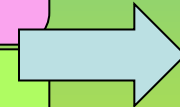
Основні психофізичні показники:

1. Сенсомоторні реакції
2. Увага
3. Пам'ять зорова та слухова
4. Емоційна стійкість та почуття тривоги
5. Стійкість до впливу стресів
6. Орієнтація у замкнутому просторі
7. Недбалість
8. Реакція на об'єкт, який рухається
9. Швидкість переключення уваги
10. Втома
11. Здатність до адаптації
12. Стійкість до монотонії
13. Урівноваженість нервових процесів

**Лікарі
(медогляд)**

**Психологи
(тестування)**

**Праців
ник**

1.Пріоритет життя і здоров'я працівників, повної відповідальності роботодавця за створення належних, безпечних і здорових умов праці

Як реалізується ця норма?

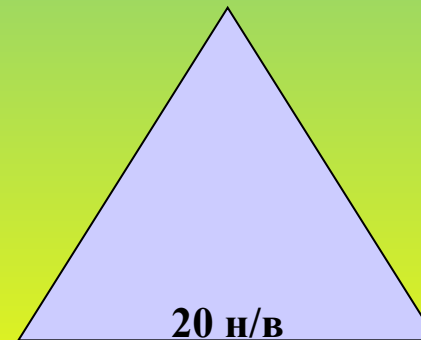
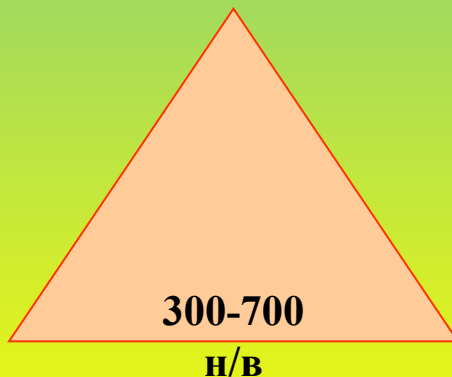
- Фактичний стан умов та безпеки праці в Україні не можна назвати задовільним, хоча рівень виробничого травматизму за офіційної статистикою щорічно зменшується, що демонструється наведеними нижче даними.

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Загальний Травматизм (тис.)	54,5	50,87	39,84	34,29	30,99	26,17	24,85 (26,21)	23,58 3	21,843
Смертельний Травматизм (тис.)	1,563	1,65	1,388	1,325	1,399	1,285	1,23 (1,06)	0,99 4	0,900

1.Пріоритет життя і здоров'я працівників, повної відповідальності роботодавця за створення належних, безпечних і здорових умов праці

- За даними Міжнародного бюро праці у світі щорічно виникає:
- 270 млн. нещасних випадків
- 160 млн. професійних захворювань
- 355 т. гине безпосередньо на виробництві
- 2 млн. гине у зв'язку з виробничою діяльністю
- На 23,6 т. працюючих виникає 1 смертельний випадок у країнах з ринковою економікою та на 50 працюючих – 1 нещасний випадок
- На 10,4 т. працюючих виникає 1 смертельний випадок в Україні та на 590 працюючих – 1 нещасний випадок
- Європа 1 смертельний

Україна 1 смертельний

ЗАКОН УКРАЇНИ Про охорону праці

Прийнят Верховною Радою України від 14.10.1992 № 2694-XII

- **Нова редакція Закону прийнята Верховною Радою України**
 - N 229-IV ([229-15](#)) від 21.11.2002
- Цей Закон визначає основні положення щодо реалізації
- конституційного права працівників на охорону їх життя і здоров'я у
- процесі трудової діяльності, на належні, безпечні і здорові умови
- праці, регулює за участю відповідних органів державної влади
- відносини між роботодавцем і працівником з питань безпеки, гігієни
- праці та виробничого середовища і встановлює єдиний порядок
- організації охорони праці в Україні.

- **Стаття 2. Сфера дії Закону**

- Дія цього Закону поширюється на всіх юридичних та фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, та на всіх працюючих.

- **Стаття 3. Законодавство про охорону праці**

- Законодавство про охорону праці складається з цього Закону, Кодексу законів про працю України, Закону України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності" та прийнятих відповідно до них нормативно-правових актів

Законодательство об охране труда

Настоящего
Закона

Кодекса
законо
в
о
труде
Украи
ны

Закона Украины «Об
общеобязательном
государственном
социальном
страховании от
несчастного
случая на производстве и
профессионального
заболевания,
которые повлекли
утрату трудоспособности»

принятых в
соответствии
и
с ними
нормативно
-
правовых
актов

- В Україні налічується понад 10 тисяч чинних нормативно-правових актів
- Держгірпромнагляд веде Державний реєстр нормативно-правових актів з охорони

Реєстр НПАОП - це банк даних, який складається і ведеться з метою забезпечення єдиного обліку та формування відповідного інформаційного фонду цих актів.

- Реєстр видається окремою книгою, також створено автоматизований інформаційний фонд НПАОП, який постійно відслідковується і поповнюється Держгірпромнаглядом. Зміни у Реєстрі НПАОП публікуються в журналі «Охорона праці». Цей Реєстр розміщений також на офіційному сайті Держгірпромнагляду ***www.dnopr.kiev.ua***, а також він доступний на сайті ***http://document.org.ua***

ССБП - комплекс взаємозв'язаних стандартів (ГОСТів), що вміщує вимоги, норми і правила, направленні на безпеку, на збереження здоров'я і працездатності людини в процесі праці.

Державні, галузеві стандарти з питань охорони праці реєструються у порядку, установленому Держстандартом України. Ці нормативні документи можуть включатися до Реєстру НПАОП із збереженням позначень (шифрів), які їм були надані при реєстрації в Держстандарті України.

- **Стаття 5. Права на охорону праці під час укладання трудового договору**

- Під час укладання трудового договору роботодавець повинен проінформувати працівника під розписку про умови праці та про наявність на його робочому місці небезпечних і шкідливих виробничих факторів, які ще не усунуто, можливі наслідки їх впливу на здоров'я та про права працівника на пільги і компенсації за роботу в таких умовах відповідно до законодавства і колективного договору.
- Працівнику не може пропонуватися робота, яка за медичним висновком протипоказана йому за станом здоров'я. До виконання робіт підвищеної небезпеки та тих, що потребують професійного добору, допускаються особи за наявності висновку психофізіологічної експертизи

- **Стаття 6. Права працівників на охорону праці під час роботи**

- Працівник має право відмовитися від дорученої роботи, якщо створилася виробнича ситуація, небезпечна для його життя чи здоров'я або для людей, які його оточують, або для виробничого середовища чи довкілля. Він зобов'язаний негайно повідомити про це безпосереднього керівника або роботодавця. Факт наявності такої ситуації за необхідності підтверджується спеціалістами з охорони праці підприємства за участю представника профспілки, членом якої він є, або уповноваженої працівниками особи з питань охорони праці
- (якщо професійна спілка на підприємстві не створювалася), а також страхового експерта з охорони праці.

За період простою з причин, передбачених частиною другою цієї статті, які виникли не з вини працівника, за ним зберігається середній заробіток.

Працівник має право розірвати трудовий договір за власним бажанням, якщо роботодавець не виконує законодавства про охорону праці, не додержується умов колективного договору з цих питань. У цьому разі працівникові виплачується вихідна допомога в розмірі, передбаченому колективним договором, але не менше тримісячного заробітку

- **Стаття 8. Забезпечення працівників спецодягом, іншими засобами індивідуального захисту, мийними та знешкоджувальними засобами**
- На роботах із шкідливими і небезпечними умовами праці, а також роботах, пов'язаних із забрудненням або несприятливими метеорологічними умовами, працівникам видаються безоплатно за встановленими нормами спеціальний одяг, спеціальне взуття та інші засоби індивідуального захисту, а також мийні та знешкоджувальні засоби. Працівники, які залучаються до разових робіт, пов'язаних з ліквідацією наслідків аварій, стихійного лиха тощо, що не передбачені трудовим договором, повинні бути забезпечені зазначеними засобами.
- Згідно з колективним договором роботодавець може додатково, понад встановлені норми, видавати працівникові певні засоби індивідуального захисту, якщо фактичні умови праці цього працівника вимагають їх застосування.

• **Стаття 13. Управління охороною праці та обов'язки роботодавця**

- Роботодавець зобов'язаний створити на робочому місці в кожному структурному підрозділі умови праці відповідно до нормативно-правових актів, а також забезпечити додержання вимог законодавства щодо прав працівників у галузі охорони праці.
- З цією метою роботодавець забезпечує функціонування системи управління охороною праці, а саме:
- створює відповідні служби і призначає посадових осіб, які забезпечують вирішення конкретних питань охорони праці, затверджує інструкції про їх обов'язки, права та відповідальність за виконання покладених на них функцій, а також контролює їх додержання;
- розробляє за участю сторін колективного договору і реалізує комплексні заходи для досягнення встановлених нормативів та підвищення існуючого рівня охорони праці;
- забезпечує належне утримання будівель і споруд, виробничого обладнання та устаткування, моніторинг за їх технічним станом;

- розробляє і затверджує положення, інструкції, інші акти з охорони праці, що діють у межах підприємства (далі - акти підприємства), та встановлюють правила виконання робіт і поведінки працівників на території підприємства, у виробничих приміщеннях, на будівельних майданчиках, робочих місцях відповідно до нормативно-правових актів з охорони праці, забезпечує безоплатно працівників нормативно-правовими актами та актами підприємства з охорони праці;
- здійснює контроль за дотриманням працівником технологічних процесів, правил поведінки з машинами, механізмами, устаткуванням та іншими засобами виробництва, використанням засобів колективного та індивідуального захисту, виконанням робіт відповідно до вимог з охорони праці;
- вживає термінових заходів для допомоги потерпілим, залучає за необхідності професійні аварійно-рятувальні формування у разі виникнення на підприємстві аварій та нещасних випадків.

- Роботодавець несе безпосередню відповідальність за порушення зазначених вимог

- **Стаття 14. Обов'язки працівника щодо додержання вимог нормативно-правових актів з охорони праці**
- Працівник зобов'язаний:
- дбати про особисту безпеку і здоров'я, а також про безпеку і здоров'я оточуючих людей в процесі виконання будь-яких робіт чи під час перебування на території підприємства;
- знати і виконувати вимоги нормативно-правових актів з охорони праці, правила поводження з машинами, механізмами, устаткуванням та іншими засобами виробництва, користуватися засобами колективного та індивідуального захисту;
- проходити у встановленому законодавством порядку попередні та періодичні медичні огляди.

- Працівник несе безпосередню відповідальність за порушення зазначених вимог.

- **Стаття 15. Служба охорони праці на підприємстві**
- На підприємстві з кількістю працюючих 50 і більше осіб роботодавець створює службу охорони праці відповідно до типового положення, що затверджується спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань нагляду за охороною праці.

- **Стаття 17. Обов'язкові медичні огляди працівників певних категорій**
- Роботодавець зобов'язаний за свої кошти забезпечити фінансування та організувати проведення попереднього (під час прийняття на роботу) і періодичних (протягом трудової діяльності) медичних оглядів працівників, зайнятих на важких роботах, роботах із шкідливими чи небезпечними умовами праці або таких, де є потреба у професійному доборі, щорічного обов'язкового медичного огляду осіб віком до 21 року.

- **Стаття 18. Навчання з питань охорони праці**
- Порядок проведення навчання та перевірки знань посадових осіб з питань охорони праці визначається типовим положенням, що затверджується спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з нагляду за охороною праці.
- **« Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці» та Перелік робіт з підвищеною небезпекою Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 15 лютого 2005 р. за N 231/10511, затверджене наказом Держнаглядохоронпраці N 15 від 26.01.2005**

Навчання та пропаганда знань з охорони праці

Робітники

**Повторний інструктаж
Один раз
на 6 місяців**

Робітники, які виконують роботи підвищеної небезпеки

**Навчання та перевірка знань з питань ОП один раз на рік.
Повторний інструктаж один раз у три місяці**

**Керівники,
Посадові особи**

**Навчання та перевірка знань один раз на три роки
Вступний інструктаж**

- Працівники під час прийняття на роботу і в процесі роботи повинні проходити за рахунок роботодавця інструктаж, навчання з питань охорони праці, з надання першої медичної допомоги потерпілим від нещасних випадків і правил поведінки у разі виникнення аварії. За характером і часом проведення інструктажі з питань охорони праці (далі - інструктажі) поділяються на **вступний, первинний, повторний, позаплановий та цільовий.**

• Вступний інструктаж

Проводиться:

- з усіма працівниками, які приймаються на постійну або тимчасову роботу, незалежно від їх освіти, стажу роботи та посади;
- з працівниками інших організацій, які прибули на підприємство і беруть безпосередню участь у виробничому процесі або виконують інші роботи для підприємства;
- з учнями та студентами, які прибули на підприємство для проходження трудового або професійного навчання;
- з екскурсантами у разі екскурсії на підприємство.

• Первинний інструктаж

- проводиться до початку роботи безпосередньо на робочому місці з працівником:
- - новоприйнятим (постійно чи тимчасово) на підприємство або до фізичної особи, яка використовує найману працю;
- - який переводиться з одного структурного підрозділу підприємства до іншого;
- - який виконуватиме нову для нього роботу;
- - відрядженим працівником іншого підприємства, який бере безпосередню участь у виробничому процесі на підприємстві;
- - з учнями, курсантами, слухачами та студентами навчальних закладів до початку трудового або професійного навчання.;
- Первинний інструктаж на робочому місці проводиться індивідуально або з групою осіб одного фаху за діючими на підприємстві інструкціями з охорони праці відповідно до виконуваних робіт.

- **Повторний інструктаж**
- проводиться на робочому місці індивідуально з окремим працівником або групою працівників, які виконують однотипні роботи, за обсягом і змістом переліку питань первинного інструктажу.
- Повторний інструктаж проводиться в терміни, визначені нормативно правовими актами з охорони праці, які діють у галузі, або роботодавцем (фізичною особою, яка використовує найману працю) з урахуванням конкретних умов праці, але не рідше: на роботах з підвищеною небезпекою - 1 раз на 3 місяці; для решти робіт - 1 раз на 6 місяців.

• Позаплановий інструктаж

- проводиться з працівниками на робочому місці або в кабінеті охорони праці:
- - при введенні в дію нових або переглянутих нормативно-правових актів з охорони праці, а також при внесенні змін та доповнень до них;
- при зміні технологічного процесу, заміні або модернізації устаткування, приладів та інструментів, що впливають на стан охорони праці;
- при порушеннях працівниками вимог нормативно-правових актів з охорони праці, що призвели до травм, аварій, пожеж тощо;
- при перерві в роботі виконавця робіт більш ніж на 30 календарних днів - для робіт з підвищеною небезпекою, а для решти робіт - понад 60 днів.

- **Цільовий інструктаж** проводиться з працівниками:
- - при ліквідації аварії або стихійного лиха;
- - при проведенні робіт, на які відповідно до законодавства, оформлюються наряд-допуск, наказ або розпорядження.

- **Стажування** - набуття особою практичного досвіду виконання виробничих завдань і обов'язків на робочому місці підприємства після теоретичної підготовки до початку самостійної роботи під безпосереднім керівництвом досвідченого фахівця.

- **Дублювання** - самостійне виконання працівником (дублером) професійних обов'язків на робочому місці під наглядом досвідченого працівника з обов'язковим проходженням протиаварійного і протипожежного тренувань.

- Новоприйняті на підприємство працівники після первинного інструктажу на робочому місці повинні пройти стажування протягом **не менше 2-15 змін** або дублювання протягом **не менше шести змін**. Стажування або дублювання проводиться, як правило, під час професійної підготовки на право виконання робіт з підвищеною небезпекою.

- Працівники, зайняті на роботах з підвищеною небезпекою або там, де є потреба у професійному доборі, повинні щороку проходити за рахунок роботодавця **спеціальне навчання** і перевірку знань відповідних нормативно-правових актів з охорони праці.
- Перелік робі з підвищеною небезпекою затверджується спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з нагляду за охороною праці.

- Посадові особи, діяльність яких пов'язана з організацією безпечного ведення робіт, під час прийняття на роботу і періодично, один раз на три роки, проходять навчання, а також перевірку знань з питань охорони праці за участю профспілок.
- Не допускаються до роботи працівники, у тому числі посадові особи, які не пройшли навчання, інструктаж і перевірку знань з охорони праці.

- **Стаття 19. Фінансування охорони праці**
- Фінансування охорони праці здійснюється роботодавцем.
- Для підприємств, незалежно від форм власності, або фізичних осіб, які використовують найману працю, витрати на охорону праці становлять не менше 0,5 відсотка від фонду оплати праці за попередній рік.
- На підприємствах, що утримуються за рахунок бюджету, витрати на охорону праці передбачаються в державному або місцевих бюджетах і становлять не менше 0,2 відсотка від фонду оплати праці .

-

- **Стаття 21. Додержання вимог щодо охорони праці під час проектування, будівництва та реконструкції підприємств, об'єктів і засобів виробництва**
- Не допускається будівництво, реконструкція, технічне переоснащення тощо виробничих об'єктів, інженерних інфраструктур об'єктів соціально-культурного призначення, виготовлення і впровадження нових для даного підприємства технологій і зазначених засобів без попередньої експертизи робочого проекту або робочої документації на їх відповідність нормативно-правовим актам з охорони праці.
- Роботодавець повинен одержати дозвіл на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (засування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки. Перелік видів робіт, машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки затверджений Постановою КМУ від 26.10.2011р. № 1107.

- **Стаття 22. Розслідування та облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій**
- Роботодавець повинен організовувати розслідування та вести облік нещасних випадків, професійних захворювань і аварій відповідно до Порядку, що затверджується Кабінетом Міністрів України за погодженням з всеукраїнськими об'єднаннями профспілок.

- **Стаття 38. Органи державного нагляду за охороною праці**

Державний нагляд за додержанням законів та інших нормативно-правових актів про охорону праці здійснюють:

- Державна служба гірничого нагляду та промислової безпеки України (Держгірпромнагляд);
- Державна інспекція ядерного регулювання України;
- Спеціально уповноважений державний орган з питань пожежної безпеки (Держпожнагляд);
- Державна санітарно-епідеміологічна служба України (СЕС).

(Указ президента України № 1085/2010 від 13.12.2010р.).

- **Стаття 39. Права і відповідальність посадових осіб спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з нагляду за охороною праці**

Посадові особи спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з нагляду за охороною праці мають право:

- безперешкодно відвідувати підконтрольні підприємства (об'єкти), виробництва фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, та здійснювати в присутності роботодавця або його представника перевірку додержання законодавства з питань, віднесених до їх компетенції;
- одержувати від роботодавця і посадових осіб письмові чи усні пояснення, висновки експертних обстежень, аудитів, матеріали та інформацію з відповідних питань, звіти про рівень і стан профілактичної роботи, причини порушень законодавства та вжиті заходи щодо їх усунення;

- видавати в установленому порядку роботодавцям обов'язкові для виконання приписи про усунення порушень і недоліків в галузі охорони праці, охорони надр, безпечної експлуатації об'єктів підвищеної небезпеки;
- забороняти, зупиняти, припиняти, обмежувати експлуатацію підприємств, цехів, дільниць, робочих місць, будівель, споруд, приміщень, випуск та експлуатацію машин, механізмів, устаткування, або припиняти дію виданих ними дозволів і ліцензій до усунення порушень, які створюють загрозу життю працюючих;

- притягати до адміністративної відповідальності працівників, винних у порушенні законодавства про охорону праці;
- надсилати роботодавцям подання про невідповідність окремих посадових осіб займаній посаді, передавати матеріали органам прокуратури для притягнення цих осіб до відповідальності згідно із законом.

- **Стаття 43. Штрафні санкції до юридичних та фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, посадових осіб та працівників**
-
- За порушення законодавства про охорону праці, невиконання розпоряджень посадових осіб органів державного нагляду за охороною праці юридичні та фізичні особи, які відповідно до законодавства використовують найману працю, притягаються органами державного нагляду за охороною праці до сплати штрафу у порядку, встановленому законом.
-

- За порушення вимог, передбачених частина – ми третьою і четвертою ст. 19 Закону юридична чи фізична особа сплачує штраф із розрахунку 25 відсотків від різниці між розрахунковою мінімальною сумою витрат на охорону праці у звітному періоді та фактичною сумою цих витрат за такий період.

Несплата , або не повна сплата юридичними чи фізичними особами, які використовують найману працю, штрафу тягне за собою нарахування пені на несплачену суму штрафу з розрахунку 120 відсотків річних облікової ставки Національного банку України, що діяла в період такої несплати, за кожен день прострочення.

- Кошти від застосування штрафних санкцій до юридичних чи фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, посадових осіб і працівників, визначених цією статтею, зараховуються до Державного бюджету України.

Притягнення до відповідальності посадових осіб і працівників за порушення законів та інших нормативно-правових актів з охорони праці здійснюється відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення (80731-10, 80732-10).

- **Стаття 44. Відповідальність за порушення вимог щодо охорони праці**
- За порушення законів та інших нормативно-правових актів про охорону праці, створення перешкод у діяльності посадових осіб органів державного нагляду за охороною праці, а також представників профспілок, їх організацій та об'єднань винні особи притягаються до **дисциплінарної, адміністративної, матеріальної, кримінальної** відповідальності згідно із законом.

- **Дисциплінарна відповідальність:**
- - виговор (згідно рішення адміністрації підприємства);
- - звільнення (наказ по підприємству)
- Кодекс законів про працю України ст. 147.

- **Адміністративна відповідальність**

(Налагається тільки надзорними органами)

- Порушення нормативних і законодавчих актів по охороні праці та безпечному виконанню робіт у промисловості
- штраф:
- робітник 2-5 мінімального неоподаткованого податку;
- керівник 5-10 мінімального неоподаткованого податку
- ст.41, частина 2 і ст. 93.

- Невиконання вимог робітників Держпромгірнагляду
- штраф:
- робітник-3-5 мінімального неоподаткованого податку;
- керівник 10-14 мінімального неоподаткованого податку
- ст..188,часть4
- Кодекс України об адміністративних правопорушеннях.

- **Матеріальна відповідальність**
- Відшкодування робітником шкоди, нанесеної роботодавцю: повреждение устаткування, інструменту, матеріалів, продукції.
- Розмір відшкодування визначається у судібному порядку.
- Кодекс законів про працю України

• Уголовна відповідальність

- Налагається тільки по рішенням суду
- Порушення законодавчих актів по охороні праці.
- - при нещасному випадку на виробництві: штраф до 50 мінімального неоподаткованого податку або обмеження волі до 2-х років;
- - при загибелі людини:
- - виправні роботи до 2-х років;
- - обмеження волі до 5 років;
- - позбавлення волі до 7 років.
- Уголовний кодекс України, розділ X, ст. 271.

- Порушення правил безпеки при виконанні робіт підвищеної небезпеки:
 - - при нещасному випадку:
 - - штраф до 50 мінімального неоподаткованого податку;
 - - виправні роботи до 2-х років;
 - - обмеження волі до 3 років;
 - - при загибелі людини:
 - - обмеження волі до 5 років;
 - - позбавлення волі до 8 років.